

sf-7933 m

J

Laika Bals

BIĻETENS LATVIEŠU PRESEI

Izdevējs: Mākslas un sabiedrisko lietu departaments
Redakcija Rīgā, Palasta ielā Nr. 3

Redaktors: Feliks Krusa
Redaktora tālrunis (pagaidu) 96963

Iznāk 2 reizes nedēļā

Nr. 1-52

7. jūlijā 1943. g.

Darbu sākot

Tagadējais lieliem notikumiem bagātais kara laiks no visiem prasa kāpinātu piepūli, izturību un neatlaidību. Bez karavīriem, kas ar ieročiem rokās cīnās par labākiem un drošākiem dzīves pamatiem, arī visiem citiem jāpieliek savi spēki un jāpilda pienākumi, kurus diktē totālā kara vajadzības. Lielus, atbildības pilnus pienākumus tas uzliek arī preseī, kurai ne tikai jāsniedz laikrakstu lasītājiem vajadzīgās ziņas, bet tās arī jāiztirzā, jākomentē un no sniegtiem faktiem jātaisa savi slēdzieni. Ievērojot, ka tagadējais karš neaprobežojas tikai ar materiālas un teritoriālas dabas jautājumiem, bet ka tāī sevišķi spilgti izpaužas arī ideoloģisku pretstatu un ļaužu psihē noenkuroto uzskatu cīņa, publicista spalvai piekrīt sevišķi svarīga nozīme.

Lai palīdzētu latviešu preseī iegūt vajadzīgos rakstus, Mākslas un sabiedrisko lietu departaments sākot ar 1942. gada 1. martu izdeva divas reizes mēnesī „Biļetenu provinces preseī“, ko mūsu laikraksti arī izmantoja sava satura kuplināšanai. Vēloties pakalpot latviešu preseī vēl vairāk un to vēl ātrākā laikā apgādāt ar rakstiem par visdažādiem kara, politikas un kultūras jautājumiem, departaments radis iespēju savu darbību šai ziņā ievērojami paplašināt. Pārtraucot ar šī gada 1. jūliju līdzšinējā biļetena izdošanu, tas turpmāk izdos divas reizes nedēļā „Laika Balsī“, ko nodos latviešu preses rīcībā. Departaments un „Laika Balss“ redakcija cer, ka šai ziņā veltītās pūles nepaliks bez panākumiem un mūsu prese tai piesūtītos rakstus arī bagātīgi izmantos.

Ž. Unāms

Mākslas un sabiedrisko lietu
departamenta direktors

F. Krusa

„Laika Balss“ redaktors

Eiropa apsūdz Angliju

Negēligais angļu atentāts pret Ķelnes domu radījis sašutumu visā eiropiskā kultūras pasaulē. Pret neskaitāmiem neatjaunojamiem kultūras pieminekļiem vērstais angļu bumbu terrrors jau agrāk radīja lielu sarūgtinājumu visās domātājās tautās. Šis sarūgtinājums vēl pieauga, kad kļuva zināms, ka britu iznīcināšanas kāre neapstājas arī viscēlāko rietumu kultūras liecinieku priekšā un brutālā aukstasinībā bezjēdzīgi iznīcina to, ko radījuši gadu simti un kas kļuvis par vācu gara izcilu simbolu, reizē dodot liecību par visu eiropisko kultūras kopību. Sašutums par britu kara vadības metodēm vēl nekad visā Eiropas presē nav izpaudies tik krasā veidā, kā tieši šajās dienās. Ar to britiem norauta pēdējā liekulīgās svētulības maska. Britu imperiālisms, uz kuŗa sirdsapziņas gulstas arī šis karš, šeit neslēpti izpaužas visvelnišķīgākajos veidos.

«Vācu nacionālais svētums Ķelnē», raksta kāds norvēģu laikraksts, «tāpat kā Romas svētā Pētera katedrāle dokumentē gadu tūkstoti vecus rietumu kristīgos centienus — paust gara dižciltību. Abas katedrāles ir nešķījami eiropiskās ticības kopības un garīgās vienotības simboli. Viņi ir atgādinātāji — liecinieki, ka Eiropas kontinenta tautām ir kautkas, kas tās vieno un saista kopējā cīņā pret kopējū ienaidnieku.» Zviedru laikraksts «Helsingborgs Dagblad» angļu uzbrukumu Ķelnei nosauc par «šausmīgu triecienu, kas ķer visu cilvēci», jo daudzie

angļu iznīcinātie kultūras pieminekļi ir visas cilvēces kopīgais īpašums. Briselē iznākošais flāmu laikraksts «Volk en Staat» saka, ka šai angļu iznīcinātajai darbībai nav atvainojuma. Vai ziemeļos vai dienvidaustrumos, dienvidos vai rietumos — visur atskan liesmains protests pret šo angļu kara vešanu, kas savā naida bezmērķībā neapstājas ne neapbruņotu sieviešu ne bērnu, ne arī cilvēka gara viscēlāko liecinieku priekšā.

«Cilvēce uz visiem laikiem atcerēsies,» raksta ungāru laikraksts «Uj Magyarasag», «cik tālu ir izvirtis karš, kuŗu radīja tieši tās varas, kas uzbrukušas, Ķelnes domam.» «Par tādiem kauna darbiem», raksta Presburgas laikraksts «Slovak», «par kādiem šodien savu sašutumu pauž visa kultūras pasaule, pēdējo spriedumu dos vēsture.» Arī Šveices laikraksti konstatē, ka angļi un ziemeļamerikāņi bombardējuši Ķelnes domu, kamēr Francijas kara gājiena laikā vācieši saudzējuši pretinieka baznīcas, katedrāles, kultūras pieminekļus un celtnes, pat atteicoties no stratēģiskām priekšrocībām. Nav zināms, vai Londonā un Vašingtonā uzklausīs šo Eiropas vienprātīgo sūdzību. Tas, ka angļi un amerikāņi ar savu nostāju jau tagad atteikušies no rietumu kultūras, iznīcina viņu arogantās prasības, uzstāties par taisnības un kultūras aizstāvjiem un padara tiem neiespējamu vēl turpmāk maskēt savus imperiālistiskos mērķus.

Par eiropisko nākotni — pret boļševismu

(Eiropas strādnieku kongress Hamburgā)

Pie tām nedaudzām valstīm, kuŗas iepazinušās ar boļševismu tā patiesā veidā, pieder Latvija, Igaunija, Lietuva un Ukraina. Tas zina, ko nozīmē komunisms un cieši tic, ka tikai Eiropas vienoto tautu uzvara — kā teica latviešu pārstāvis Eiropas strādnieku kongresā Hamburgā — pasargās pasauli no iznīcības. Arī igauņu delegācijas vadītājs apliecināja igauņu strādnieku nelokāmo apņēmību darīt visu pasaules mēra iznīcināšanai. Tāpat lietuvieši nodeva līdzdarbības solījumu, apņēmoties likt lietā visus spēkus, lai iznīcinātu boļševismu, no kā lietuvju tautai tik smagi jācieš.

Ukrainu pārstāvis uzsvēra, ka brīvu attīstību var panākt tikai visciešākā sadarbībā ar Vāciju. Līdzīgus uzskatus pauda arī pārējo Eiropas strādnieku delegāciju vadītāji, kuŗi pārstāvēja septiņpadsmit nācijas. Tādā veidā Hamburgas rātsnama karogiem greznotajā zālē notikušais kongress izvērtās par vienprātīgu apliecinājumu jaunajai Eiropai.

Šodien Vācijā strādā visu Eiropas tautu strādnieku miljoni. Viņi aizpildīja robus, kādus vācu rūpnīcu strādnieku rindās radījis iesaukums. Roku rokā tie

tagad strādā ar vācu strādniekiem un guvuši pārskatu par jauno vācu sociālo kārtību, kuŗu līdz šim tiem melīgā veidā tēloja tikai ienaidnieku propaganda. No paša pieredzes ārzemju strādnieks tagad var konstatēt, ka Vācijā strādnieks un uzņēmējs nav pretstati, bet tie strādā kopējā atbildības sajūtā pret tautu. Par to, ka katrs uzņēmējs rūpējas par saviem darbiniekiem un cenšas tiem radīt vislabākos dzīves apstākļus, strādnieks viņam pateicas ar savu uzticību un ar savu darbu. Protams, karš radījis ierobežojumus visos dzīves apstākļos. Viss ir padots ierobežojumiem, bet tie daudzumi, kuŗi tagad tiek sadalīti, ir pilnīgi pietiekami. Tā kā ārzemju strādniekiem pārtikas devas līdzvērtīgas vācu strādnieku devām, tad katrs var tikai apstiprināt, ka ar šīm devām var labi iztikt. Ievērojot Vācijā ieradušos lielo strādnieku skaitu, bija iespējama vienīgi šo strādnieku noņemšana no metnēs. Bet noņemšana ir tā priekšrocība, ka tajās var kopā dzīvot vienas nācijas ļaudis, tā kā šķiršanu no dzimtenes viņi neizjūt tik smagi. Jaunie mājokļi ir ierīkoti omulīgi, tīri un higiēniski. Visu laiku vēl strādā pie viņu

labākas ierīkošanas. Kogaldi dod iespēju sagatavot ēdienu tā, kā tos gatavo dzimtenē. Bez tam nepārtraukti vācu un ārzemju ārsti uzņēmumos un no metnēs kontrolē strādnieku veselības stāvokli, kas izrādījies pārsteidzēji labs. Austrumzemju strādniekos atzīmējams mazs saslimušo procents. Lielākā daļa sasirgušo slimo ar saaukstēšanos, kas izskaidrojams ar klimata maiņu. Vācu iestādes sevišķi rūpējas par strādnieku brīvo laiku. Bieži tiek rīkoti koncerti, teātru viesizrādes un tamlīdzīgi sarīkojumi; no strādnieku dzimtenēm aicina māksliniekus un varjetē grupas, kuŗas vakaros no metņu dalībniekiem kavē laiku. Arī darba tiesību ziņā ārzemju strādnieks ir pilnīgi līdztiesīgs vācu strādniekam. No saviem ietaupījumiem viņš var pārsūtīt uz dzimteni naudas summas savas ģimenes vajadzībām un pabalstam.

Kongress pasaules atklātībai deva ne tikai ieskatu ārzemju strādnieku sociālos apstākļos, bet reizē arī bija demonstrācija, ka Vācija necinās viena, bet ka aiz tās stāv visas eiropiskās nācijas. Eiropiskā tautu kopība šodien nav tikai jēdziens, bet fakts. Tautas zina, kas šoreiz likts uz spēles. Londona un Vašingtona tās neapdomājoties nodotu boļševismam, un boļševistiskie varas vīri atkal atgriezušies Austrumzemē un Ukrainā slepkavotu tūkstošus, lai

tie ļaudis, kuŗi iepazinušies ar jauno Vāciju nevarētu apstākļus salīdzināt, vai pat savu pieredzi pastāstīt citiem. Strādājot Vācijā ārzemju strādniekiem bija izdevība iepazīties un pārliecināties par jaunajām iekārtām un vācu uzņēmumos valdošo jauno garu. Šeit aiz strādnieka nestāv spiegs. Brīvi ļaudis sadarūšies darbam vienas gribas spārnoti — kalt ieročus fronti. Visas Eiropas strādnieki un kareivji darba vietās un frontē sasniedzas rokās. No dažādo tautu strādnieku un cīnītāju upuriem un kopējā darba radīsies jaunā Eiropa, kuŗa nākotnē vairs nebūs plutokratisku un boļševistisku izmantotāju izsūkšanas objekts, bet pati noteiks savu likteni un dzīves veidu.

Reiz nāks diena, kad ieroči klusēs. Tad nešķirami saistīts būs tas, kas šodien tikai radies. No austrumiem uz rietumiem, no ziemeļiem uz dienvidiem tiek celti tilti. Lielajā tautu saimē katrai tautai un katrai nācijai būs jāpilda savs noteikts uzdevums. Tad atrisinās arī problēmas, kuŗu izšķiršana patreiz nav iespējama. Kā paskaidroja Valsts sekretārs Gutterer's, šajā kaŗā eiropiskais cilvēks revolūcionāri pārvērties. Sadrumstalotās, nevienprātīgās un apdraudētās Eiropas vietā radīsies kontinents, kas ir vienots un pirmo reizi vienoti grib izcīnīt tiesības uz dzīvi, brīvību un maizi.

Eiropas kultūras spēks

Pirms dažām dienām Vinē noslēdzās lielā žurnālistu sanāksme, kuŗā bija pārstāvēti preses darbinieki no 21 tautas. Šī sanāksme, ko daži atjautīgi ļaudis nosauca par „mazo Vīnes kongresu“, nekavēja laiku dejās, kā to kādreiz darīja vēsturiskais Vīnes kongress, bet gan čakli strādāja un ļoti spilgti novilka robežas starp to, ko Eiropa vēlas un nevēlas. Raksturīga šai ziņā jau bija ministra, reichsleiters Alfrēda Rozenberga (Rosenberg) ievadrūna, kā arī spīdošie apliecinājumi, kuŗus sanāksmē nodeva ievērojamais norvēģu rakstnieks Knuts Hamsūns, itaļu, somu, ungāru, rumāņu u. c. sanāksmes delegāti. Tie visi motivēja savas apsūdzības pret barbarismu austrumos un viņa atbalstītājiem rietumos un apliecināja Eiropas kopību nevien tagadējā liktenīnā, bet arī visā tās civilizācijas un kultūras attīstības gaitā.

Eiropas kultūras lielo nozīmi sevišķi izcēla valsts preses šefs Dr. Dītrichs (Dietrich), iespaidīgiem vilcieniem tēlodams Eiropas radošā gara ainu. Viss, kas rietumu cilvēces dzīvi darījis pilnīgu un dzīvot vērtu, nācis no Eiropas radošā gara un viss, kas no šī gara nav nācis, vienmēr palicis bez nozīmes. Eiropa atklājusi zemes kustību un zvaigžņu ceļus un noteikusi pasaules fizikālo būtību. No šī kontinenta nākuši lielie filozofi, jaunu zemju atklājēji un pētnieki un ja Eiropas ienaidnieki slavē savu tehniku un valdīšanu pār dabu un tās spēkiem, tad tomēr tā ir Eiropa, kuŗai rietumu pasaule var pateikties arī par visu to, ko tā guvusi tehnikas progresa ziņā. Kur atrastos garīgais darbs šai pasaulē, ja Eiropas Gutenbergs tai nedāvinātu grāmatu iespiešanu? Romieši un ģermāņi devuši tagadējai pasaulei tiesības. Kas spētu apkarot cilvēku slimības bez Eiropas lielo ārstu lielajiem pētījumu rezultātiem?

Bezgala bagāta ir kultūra, kas izaugusi uz Eiropas zemes un dievišķīga un starojoša ir māksla, kas uz tās atraisījusies. Vēršot skatu uz izcilām celtnēm, ikviens viņās saskata rietumu kultūras dziņu un rietumu radošā spēka liecinieces. Dr. Dītrichs šai sakarā norādīja uz antisko architektūru un vērsa uzmanību uz katedrālēm, domiem un viduslaiku rātsnamiem, kas mūsu kopējo dzimteni klāj kā akmeņainie mūžības apliecinājumi no Burgosas līdz Rīgai, no Palermo līdz Dancigai, no Romas līdz Parīzei un no Madrides līdz Pragai. Ja Eiropa neko citu nebūtu devusi kā šīs celtnes, kas sevī iemieso dievības garu, tā jau būtu pietiekoši darījusi, lai paliktu uz mūžīgiem laikiem par cienījamu visas cilvēces skolotāju. Tālāk runātājs pieminēja māksliniekus, kas rotājuši Eiropas dzīvi un tās dvēseli izraisījuši marmorā, bronzā un krāsās, tāpat Eiropas lielos snieģumus mūzikā, dzejā un rakstniecībā.

Savā brīnišķīgajā runā Dr. Dītrichs pieminēja daudzus vārdus, kas kā spožas zvaigznes mirdz un vienmēr mirdzēs Eiropas kultūras debesīs. Tie rietumu pasauli pārvērtuši ziedošā dārzā. Barbari turpretim, vienalga, vai tie nākuši no Aizurālu stepēm, vai pāri Atlantijas okeānam, ne tikai cilvēku dvēseles, bet pat pašu mūžīgo dabu postījuši un apkauninājuši un arī tagad ar savu postošo varu tiko pārplūdināt veco kultūras zemi — Eiropu. Fanatiskā griba šo varu atvairīt spēj vienīgi pasargāt Eiropu kā kultūras šūpuli.

Žurnālistu sanāksmes dalībnieki arī pārliecināja, ka viņi ar visu savu morālisko autoritāti palīdzēs sargāt Eiropas kultūru un civilizāciju no tās apdraudētājiem, lai mūžīgi jaunā Eiropa varētu pavērt vārtus jaunam kultūras laikmetam.

Boļševiku imperialistiskie centieni

Pirms pāris mēnešiem, kad angļu un amerikāņu žurnālisti kavēja laiku ar pēckara Eiropas robežliniju zīlēšanu, Staļins likās kluss kā Kremļa siena. Tas, protams, nenozīmēja, ka viņš, kas vienmēr tikojis nodibināt boļševiku iekārtu visā plašā pasaulē, būtu kļuvis apvaldītāks savās iegribās un teritoriālās pretenzijās. Nē, viņš vienīgi atzina par vēlamāku tās neklāstīt, kaut gan itkā garāmejojot lika nepārprotami saprast, ka boļševiki ar mazumu neapmierināsies un ka, piem., 1941. gada 22. jūnija robežu atgūšana uzskatāma par pilnīgi saprotamu un vairs nediskutējamu lietu. Tāpat laikā, kad konflikts ar Sikorska poļiem Londonā sasniedza lielāko asumu, Staļins arī neslēpa savas prasības pēc Polijas austrumu apgabaliem, nesniedzot gan nekādu skaidrību, kur, pēc viņa ieskata, šie austrumu apgabali varētu sākties un beigties. Sai ziņā viņš likās līdzīgs Gogoļa patvarīgajam Nozdrevam, kas nemilēja atšķirt savu mantu no citu mantas un rādīdams savas muižas robežas pameta lielmanīgi ar roku un teica: „Lūk manu īpašumu robežlinija, līdz šai vietai viss pieder man, bet tur tālāk... tāpat daudz kas pieder man.“

Tad laikrakstos pamirdzēja ziņa, ka Staļins, laikam gan ne lūgts nedz aicināts, bet pats uz savu iniciatīvi, uzņēmies būt par visu slāvu tautu aizbildni, sargu un gādnieku. Kaut gan liekas, ka šāds amats vislabāk būtu piemērots kādam, kas pats ir slāvs, tomēr visi, kas kautēk pazīst Padomijas apstākļus, kur par kādas tautas nacionālo dzīvi mazāk drīkst rūpēties viņas pašas, nekā dažādi „visu zemju patrioti“, par šādu jautājuma atrisinājumu daudz nebrīnēsies. Vairāk gan varētu pabrīnēties par to, ka ar šo „kopējo slāvu lietu“ Staļins sācis staigāt pēdās, kuŗas pagājušā pasaules kara sākumā iemina Nikolaja II ministri. Tie jau arī toreiz aicināja cīnīties par kopējo slāvu lietu un atriebties Austrijai par „aizvainoto“ slāvismu. Ja būtu vēl uzglabājušies vecie plakāti, ar kuŗiem toreizējā kara pasludināšanas laikā manifestanti gāja Pēterburgā uz ķeizara pils laukumu, tad tie tagad tikpat labi noderētu arī Staļinam. Seit atliek vienīgi izsaukties: „Difficile est satiram non scribere!“

Kas aiz šīm rūpēm par slāvu tautu slēpjas, laikam gan nevienam nav nekāds noslēpums. Tās ir tādas pašas, kādas bija vilkam, kad tas „iežēlojās“ par mazās Sarkangalvītes labklājību. Savu paša aprēķinu dēļ Staļins tad arī tagad parāda slāvu tautām vislielāko interesi un uzmanību un liekas ļoti noraižēties par viņu likteni un labklājību. Jau labu laiku notiek visdažādāka trīšanās ap poļiem un populārās čekas aģentes Vandas Vasiļevskas iedomu un plānu

populārizēšana. Tagad, kad dažādu kara laika rūpju un ķezu visiem ir ļoti daudz, viņai vēl vajadzēja sasaukt Maskavā poļu „kongresu“ un tai ne tikai nosūtīt pēc piederības visus tos „liesmojošos sveicienus“, kas šādās reizēs obligāti jānosūta, bet arī pateikties Staļinam „par visiem poļiem parādīto palīdzību“ (vai arī par Katinu!) un izrādīt savu „lepnumu“, ka kādam poļu „pulkvedim“ žīdam Berlinam atļauts cīnīties blakus boļševiku armijai. Visi šie inscenējumi vajadzīgi, lai stiprinātu Staļina kā aizgādņa prestižu un slāvu tautas, šai gadījumā poļus, arvien vairāk samulsinātu un dabūtu savā ietekmē.

Protams, ar poļiem vien boļševiku aizgādniecība neierobežojas, un tie sākuši mirkšķināt acis arī uz citu slāvu pusi, kas nepārprotami liecina, ka viņiem šeit ir savi tālejoši plāni un nodomi. Tos nesen kādā banketā izklāstīja „slāvs“ Litvinovs-Finkelšteins, kas pāris teikumiem visus Balkānus „iekļāva“ Padomijas interešu sfairā. Tēlojot Balkanu pārkārtošanu pēc tagadējā kara, viņš „apvienoja“ Kroatiju un Dalmāciju ar Sloveniju, Istriju un Triestu kopējā jaunā valstī, par kuŗu kontroles tiesības paturēšot Maskava. Atrodot kā pilnīgi dabīgu atrisinājumu, ka Bulgārija un Rumānija arī atradīšoties Padomijas ietekmē, ta šādā kārtā iegūšot brīvu pieeju Adrijas jūrai. Ar to nepārprotami pateikts, cik tāli Eiropas dienvidos boļševiki tiko stiept savas rokas.

Šai sakarā ne bez intereses lasāma kāda no Bernes nākoša ziņa, kas vēsta, ka dienvidslāvu emigrantu pārstāvis Londonā Jovonovičs paziņojis par visas dienvidslāvu emigrantu pārstāvniecības atkāpšanos. Tagad notikšot šīs pārstāvniecības ārpolitikas pārkārtošana, lai nodibinātu ciešākas saites ar sabiedroto valdībām, „ne tikai rietumu valdībām vien“. Šai pēdējā teikuma daļā tad arī atrodas noslēpumu atslēga. Tas nozīmē, ka boļševiku paroles par kopējo slāvu lietu ir sadzirdētas arī jau Londonā un ka turienes „dienvidslāvi“ jau steidzas tām piekļauties un piemēroties.

Nevajag būt nekādam izcilam lietpratējam, lai no šiem faktiem secinātu, cik tālejoši ir boļševiku ekspansijas centieni un kādu reālu ietēru varētu pieņemt viņu tieksmes, ja tās kādreiz gūtu iespēju realizēties. Ja boļševiki pēc šī kara vēl gribētu grozīt vēstures ritenus, viņu imperiālistiskie centieni gan nebūtu mazāki nekā tiem viņu priekšgājējiem, kas kādreiz ilgojās „uzspraust krustu Konstantinopolē uz Sofijas katedrāles.“ Arī mēs, Baltijas tautas, šeit varam taisīt savu neapgājamo slēdzienu, proti, ka tiem, kas savā interešu lokā ietvēr pat Adrijas jūru, par Baltijas jūras piekrasti ir jau sen vislielākā skaidrībā.

F. K r u s a.

Angļu kalnraktuvju produkcija katastrofāli krīt

Tāpat kā pirmā pasaules karā, arī šoreiz Anglijas ogļu produkcija ievērojami samazinājusies. Kamēr 1939. gadā iegūts 231 milj. tonnu ogļu, 1942. gadā produkcija kritusi uz 200 milj. to. Jau 1941./42. gada ziemā angļi gaidīja katastrofu. To tomēr aizkavēja labvēlīgie laika apstākļi. Arī tagad britu

atklātība norūpējusies vēro ogļu produkcijas tālāko samazināšanos. Jau pagājušā gadā valdība noteikusi prēmijas, ar kuŗām vajadzēja kāpināt ogļu produkciju. Bet tikai nedaudz apgabalos ražība bija tā kāpusi, ka prēmijas varēja sadalīt. Šajā laikā ir izteikts priekšlikums prēmijas aprēķināt nevis

pēc iecirkņiem, bet pēc cechiem. Cik paredzams, tad visu prēmiju sistēmu tomēr likvidēs; tās vietā angļu valdība grib pārtraukt darbību nesaimnieciskās kalnraktuvēs, lai produktīvi strādājošos cechos palielinātu strādnieku skaitu un galvenokārt — nodotu to rīcībā paligmašīnas, jo pēdējos gadu desmitos angļu kalnraktuves nav ievērojušas tehnisko attīstību un palikušas tādā pašā stāvoklī, kādā tās bija pirms 20 gadiem.

Pirmās grūtības angļu kalnraktuvēs radīja iesaukumi abos pirmajos kara gados. Toreiz esot iesaukti 50.000 strādnieku, no kuriem līdz 1941. gadam atlaisti uz savām darba vietām 33.000 kalnraču. Daudzi kalnrači šajā laikā tomēr bija atraduši darbu citos bruņošanās rūpniecības uzņēmumos un atsacījās atgriezties savās vecajās darba vietās, kur tie nesaņemot pietiekamu atalgojumu. Šiem argumentiem paklausot, valdība 1942. gada jūnijā palielināja maiņu atalgojumu par 2,5 šilīņiem un noteica noteiktas minimālalgas. Tas kalnraktuvju budžetu apgrūtināja par 23 milj. mārciņām, kuŗas izlīdzināja paaugstinot par 3 šilīņiem ogļu tonnas cenu. Tādejādi praktiski maksātājs ir patērētājs. Ar algas paaugstinājumu bija novērsta tikai daļa sociālo nekārtību. Arodbiedrību prasības turpinās — pirmā kārtā prasa paaugstināt atlīdzību negadījumos, kas kara laikā ārkārtīgi vairojušies. Pirmkārt kalnraktuvēs strādā daudzi nekvalificēti strādnieki, otrkārt, drošības ierīcēm vairs nepievērš nepieciešamo uzmanību. Pa daļai šeit izpaužas arī kokmateriālu trūkums. Pēc tam, kad kokmateriālus vairs nevar ievest no Skandināvijas valstīm, kā

vienīgais apgādātājs vēl palikusi Kanāda, kuŗa tomēr spēj piegādāt tikai mazu daļu, jo lielāko patērē Amerikas Savienotās Valstis. Tā tagad koka balstu vietā jau lieto tērauda balstus, bet arī to izmantošana ļoti aprobežota, jo Anglijas dzelzsrūpniecība nevar segt pat vietējās bruņošanās patēriņu un nevar veikt vēl liekus darbus kalnraktuvju vajadzībām. Kalnrača darbs vispār ir viens no grūtākiem arodiem, kuŗa prasības var izpildīt tikai veseli un labi apgādāti cilvēki. Pretstatā Vācijai, Anglijas kalnrači, izņemot palielinātu siera devu, nesaņem nekādas papilddevas. Tādēļ vēl vienmēr kalnraču neapmierinātība ir liela, un dienas kārtībā ir darba strīdi. Šo strīdu dēļ pagājušā gada pirmajos 10 mēnešos gāja zudumā 771.000 maiņas pret 288.000 maiņām tajā pašā liekā iepriekšējā gadā. Līdzšim šogad ik nedēļas ražots 100 tūkstoši tonnu ogļu mazāk nekā 1942. gadā.

Oficiālas angļu iestādes nenoliedz, ka angļu ogļu apgādes stāvoklis nākotnē būs ļoti nopietns. Bruņošanās rūpniecība patērē milzīgus daudzumus ogļu. Pirmā kārtā jāapgādā tieši šī rūpniecība, jo citādi atpaliktu angļu bruņošanās. Privātai saimniecībai ļoti jāierobežojas un nākotnē privāto ogļu patēriņu ierobežos vēl vairāk. Pēc tam, kad jau 1942. gadā privātie patērētāji savu ogļu patēriņu samazināja par 4 milj. tonnu, tie tagad ar savu strāvas patēriņu nedrīkst pārsniegt iepriekšējā gada patēriņu. Pie tam Lielbritānija pirms kara lielus daudzumus ogļu eksportēja uz Franciju un Baltijas valstīm, kuŗas tagad apgādā Vācija.

Saprāta balsis Dienvidamerikā

Kopš neilga laika Dienvidamerikas valstīs novērojama propaganda, kuŗa operē ar sava kontinenta „pašapgādes“ jēdzienu, kas izriet no ciešākas saimnieciskās sadarbības. Šeit jāsaka „pašapgāde“ lai neteiktu „autarķija“. Dienvidamerikāņus cenšas pārliecināt, ka tiem „Eiropa vairs nav vajadzīga“ un ka savstarpējā preču apmaiņa, kā arī tirdzniecība ar Amerikas savienotām Valstīm tālejojot spēj atvietot agrāko tirdzniecību ar Eiropu.

Pretstatā tam Argentīnas ārlietu ministrs Ruiz Guinazū Panamerikas dienas svinībās teiktā runā paskaidroja, ka Argentīnas solidaritāte ar Ameriku nepārtraukšot attiecības ar Eiropu, „kuŗai mums jāpateicas par kultūru un eksistenci“ un kuŗa ievērojami un izšķirēji atbalstījusi Dienvidamerikas saimniecisko attīstību. Tāpat arī ievērojamais argentīniešu saimniecības darbinieks — rūpnieku savienības prezidents — Colombo paskaidroja savu viedokli jautājumā „Vai Amerika saimnieciski spēj iztikt ar pašapgādi?“ Viņa paskaidrojums publicēja Argentīnas saimnieciskais laikraksts „Veritas“. Colombo paustās domas interesantas nevis novecojušā skaitļu materiāla, bet gan secinājumu dēļ.

Savus uzskatus Colombo pamatoja uz pirmskara gada un 1937. gada skaitļiem, jo patreizējie tirdzniecības skaitļi nekādā ziņā nav uzskatāmi par „normāliem“. 1937. gadā visas amerikāņu nācijas no aizjūras zemēm ieveda preces 3,2 miljardu dollaru vērtībā, izvedot preces 4,1 miljardu dollaru vērtībā. No importa precēm apmēram 1,3 miljardu dollaru vērtībā varētu aizstāt pašu amerikāņu ražojumi. Vēl vienmēr tomēr ir atlikums 1,9 miljardi dollaru. Importētās preces Amerika ieveda lielāko tiesu no Eiropas. No eksportējamām precēm

labākā gadījumā Amerikas kontinentā varētu izvietot preces 1,2 miljardi dollaru vērtībā. Atlikums — 2,9 miljardi dollaru jāizvieto ārpus Amerikas kontinenta. Tādā kārtā amerikāņu kontinenta eksporta atkarība no pārējiem kontinentiem — svarīgākais no tiem ir Eiropa — spriežot pēc 1937. gada skaitļiem, sasniedz 72% un importa atkarība 59%. Minētā gadā Brazīlija 45,5% sava kafijas eksporta izveda uz Eiropu, kamēr pārējo latīņu Amerikas kafijas ražotāju valstu, no Gvatemālas līdz Kolumbijai, eksporta procents sniedzās no 57—89%. Peru uz Eiropu eksportēja 28% savas kokvilnas ražas, Amerikas Savienotās Valstis 15%, Brazīlija 19,1% un Paragvaja 28,4%. Čīle uz Eiropu izveda 28,4% savas salpetra produkcijas. Sevišķi lieli ir argentīniešu labības, gaļas, vilnas un ādu izvedumi uz Eiropu, pie kam jāievēro, ka pat kara laikā Argentīna gaļu, kuŗas vienmēr pieaugušais eksports patreiz veido svarīgāko tās tirdzniecības bilances balstu, vēl vienmēr pārdod gandrīz vienīgi Anglijai. Cik daudz no šīs gaļas Anglija faktiski arī saņem, viegli iedomāties.

Tālāk Colombo atgādina Eiropas lielo patēriņu un ievērojamās pirktspējas, kuŗas viņš pēc 1938. gada skaitļiem galvenajām valstīm Vācijai, Holandai, Beļģijai, Francijai, Itālijai, Šveicei, Dānijai, Zviedrijai un Anglijai kopā aprēķina uz 12 miljardiem dollaru. Viņš atgādina Vācijas pircēja lomu Dienvidamerikā, kuŗa 1937. gadā nopirka 29% Dienvidamerikas kokvilnas ražas, 23% vilnas, 19% ādas, 6% kviešu, 5% lina un gaļas pārpalikuma. Patiesībā Dienvidamerikas tirdzniecība 1937. gadā sasniedz tikai 253 miljonus dollaru kopvērtību. Dienvidamerikai tāpat Eiropa tikpat nepieciešama kā Eiropai Dienvidamerika. Šo patiesību nekāda agitācija nevarēs noliegt.

Juri Manceli pieminot

Šinīs dienās paiet 350 gadu, kopš Mežmuižā, Kurzemē, piedzima ievērojamais latviešu valodas reformators, pareizrakstības likumu devējs un garīgo rakstu sacerētājs Juris Mancelis (Georgius Mancelius). Viņš uzskatāms par pirmo celmlauzi druvā, kuŗā vēlāk strādāja arī citi vietējie vācu mācītāji, literāti un zinātnes darbinieki. Latviešu valodu Mancelis iemācījās jau kā zēns Mežmuižā, kur viņa tēvs Kaspars bija par mācītāju. Pēc studijām Vācijā Mancelis darbojās par mācītāju Vallē un Sērpilī. Vēlāk bija Jāņa baznīcas virsmācītājs Tērbatā. 1632. gadā, kad nodibinājās Tērbatas universitāte, Manceli iecēla par teoloģijas profesoru. Tai pašā laikā viņš bija arī virskonsistorijas loceklis un 1636. gadā universitātes rektors. 1637. gadā hercogs Frīdrichs aicināja Manceli uz Jelgavu par pils galma mācītāju. Jelgavā Mancelis arī nobeidza savas mūža dienas 1654. gada 17. martā.

Pirmā latviešu grāmata, ko Mancelis laida tautā, bija 1631. gadā izdots „Vademecum's“ — pārstrādāts „Enchiridijs“, ko viņš bija papildinājis ar paša tulkotām dziesmām un tāpat paša tulkoto Ziraka gudrības grāmatu. Nākošais darbs bija „Lettus“ — „visiem ārzemniekiem par labu sarakstīts, kuŗi grib Kurzemē, Zemgalē un latviešu Vidzemē palikt un godīgi savu maizi pelnīt.“ Tā ir neliela vācu-latvju vārdnīca, kuŗas otra daļa sniedz frāzeoloģiju resp. sarunas, kas liekas tieši tautā dzirdētas. Vispilnīgāk Mancela talants parādījās viņa svētrunu grāmatā „Langgewünschte Lettische Postill“, pie kuŗas viņš strādājis vismaz 20 gadus. Grāmatā daudz piemēru no mūsu dzimtenes vēstures, sabiedriskās dzīves un tautas ieražām. Šī grāmata un tās vēlākie izdevumi gadu simtus glabājās latviešu mājās un paaudzes pēc paaudzes to lasīja ar lielu cieņu un godbijību.

Sprīdums par latviešu tautas raksturu

No tā laika, kopš vācu armija atbrīvojusi mūsu tautu no boļševisma un mūsu zemes politisko vadību pārņēmusi vācu civilpārvalde, Lielvācijas grāmatu tirgū parādījies prāvs skaits dažādu publikāciju, kas veltītas visdažādākām austrumu un austrumzemes problēmām. Vairākās no tām skārti jautājumi, kas nevien latviešus interesē vispār, bet kuŗas gan gaŗāku apcerējumu, gan īsāku atzīmju veidā tieši par latviešiem spriests un runāts.

Bez pētījumiem, kas pieskaitāmi tālākai mūsu zemes vēsturei un dažām publikācijām, kas veltītas 1905. gadā radīto notikumu sekām, no vairāku vācu autoru puses vērtēta latviešu nostāja arī jaunākā laika vēstures pagriezienos. Tie galvenā kārtā bāzejas uz mūsu nesenās valsts oficiālās politikas izpaudumiem un reminiscencēm. Blakus šiem izdevumiem nesen nākusi klajā grāmata, kuŗā līdztekus gan agrākās Baltijas vācu, gan Latvijas neatkarības laika politikas iztirzājumiem un personīgām atmiņām sniegts arī mūsu tautas vispārējais raksturojums. Tā kā šīs grāmatas („Menschen und Schicksale aus dem alten Livland“) autors E. Menzenkampfs (E. von Mensenkampff) jau no senām dienām atradies latviešu un igauņu tuvumā un šīs abas tautas labi pazīst (pēdējo, kā pats autors norāda, gan mazāk) un no 1933. gada decembra līdz Baltijas vācu repatriācijai izpildīja „Rigische Rundschau“ atbildīgā redaktora pienākumus, kas viņam deva iespēju tikt ar daudziem latviešu darbiniekiem un iepazīties ar dažādām latviešu politiskām tendencēm, viņa spriedumiem piešķirama sevišķa nozīme. Neskarot tomēr šai īsajā avīzes rakstā tos sadzīves un politikas jautājumus, kuŗus visvairāk risina ievingrinātā publicista spalva, atzīmēsim tikai slēdzienus, kādus autors taisa par latviešu tautas raksturu.

Salīdzinot latviešus un igauņus, E. Menzenkampfs sāka: Igaunis ir ievērojami nekustīgāks, neatlaidīgāks un konservatīvāks par ļoti kustīgo un piemēroties spējīgo latvieti. Tāpat arī latviešu inteligence ir vaļīgāka, kustīgāka un nepastāvīgāka, turpretim igauņi pieiet pie visiem dzīves jautājumiem

ar mierīgu pamatīgumu. Viņš ļoti pieķeras zemei un ir sevišķi liels lopu draugs. Abas tautas ir čaklas un centīgas, bet pie latviešiem caurmērā vairāk attīstīta tieksme pēc izglītības. Latvietis vieglāk šķiras no mājas pavarda un ātri piesavinās visu jauno un moderno. Tīko pēc ierēdņa karjeras, arī pēc ārējas elegances un greznības, turpretim igauņi cieši turas pie tēvu tikumiem, piesienas zemei un nepiešķir lielu nozīmi ārišķībām. Latvietis pēc dabas ir grozīgs un diplomatiski noskaņots, viņa ziemeļu kaimiņam turpretim ir skarba un atklāta daba. Igaunū uzstāšanās ir pašapzinīga un pašdroša, latvieša — lokanāka un konvencionālāka. Savas pašapziņas un ļoti skaidras domāšanas dēļ igauņim nav nekādas personīgas kāpinātas izvirzīšanās kāres, turpretim latvietis visās attieksmēs ir godkārīgs un sakarā ar to arī jūtīgs un manāmi neuzticīgs. No teiktā izriet dažādība abu tautu raksturā, kas izpaužas arī politiskā dzīvē.

Tālāk par latviešu tautas raksturu autors pēc gadu desmitiem ilgiem novērojumiem spriež: Latviešu lauku ļaudīm ir daudz pozitīvu, simpatisku īpašību. Viņi ir darbīgi, ļoti viesmīlīgi, sabiedriski un ar humoru apdāvināti. Visos kaŗos tie pierādījuši kareivisku drošsirdību un sīkstumu. Vecās zemnieku paaudzēs bieži vien var atrast apdomīgu dzīves gudrību un asu novērošanas spēju padošu saprātu, kas izteicas pareizi tēmetās piezīmēs. Viņu daba ir mierīga un apdomīga, katrā ziņā arī neuzticīga un tāda, kas sveras uz parēķinu. Par viltīgumu būtu netaisni runāt, tomēr latvietis prot savus uzskatus neizpaust un savu līdzcilvēku vājību izveicīgi izmantot. Glaimu līdzeklis viņam nav nemaz svešs un viņam labprāt patīk savu sarunu partneri pamatīgi „ievēstīt“. Kā jau aizrādīts, latviešu izglītības iegūšanas un pielāgošanās spēja ir ļoti liela. Šī pielāgošanās spēja kopā ar mantoto saprātu sevišķi izcēlās, kad līdz ar cunftu spaidu atcelšanu pilsētās pieauga ļaužu ieplūdots no laukiem. Nedaudzjos gadu desmitos izveidojās latviešu pilsoņu slānis, kas ar enerģiju un rosību tika pie naudas un namiem. Nevēriba labklājības iegūšanai vajadzīgo līdzekļu

izvēlē, nenovīdība iepretim sekmīgiem līdzcensoņiem un ātra pretenziju vairošanās bija urbanizēšanās palīgparādības, kuŗas gan nevarētu uzskatīt kā kādu pozitīvu rakstura rotu.

Norādījis uz to, ka Latvijas valsti latviešu inteliģences labākos spēkus arvien vairāk atspieduši aizmugurē politiskās un saimnieciskās peļņas kārie spekulanti, autors atzīmē, ka pārāk ātri daži latviešu sabiedrības spēki aizrāvušies no pašlabuma kāres un ka dažās aprindās tautas atmodas laika ideālisma vietā ieviesies materiālistisks dzīves uzskats un uzbāzības pilns snobisms. Blakus šim ēnas pusēm Menzenkampfs izceļ latviešu pozitīvos sasniegumus kultūras un mākslas laukā un vispāri secina, ka latvieši var ar pamatotu lepnumu atskatīties uz to ceļu, ko viņi nostaigājuši neilgajos

75 gados. Gūtie sasniegumi varētu būt vēl lielāki, ja latviešu izglītotās aprindas savā laikā nenokļūtu uz maldīgā austrumu orientācijas ceļa un necenstos tik drudzaini atrauties no vācu kultūras ietekmes.

Tāds būtu kopspriedums par latviešu rakstura gaismas un ēnas pusēm, ko autors atvasinājis no saviem personīgiem novērojumiem. Neviens citam šeit nepiekrīt spriest, kamdēļ šis atzinums ir šāds vai citāds, jo neviens nevar dzīvē skatīties otra acīm. Bet tā kā grāmatas sarakstītājs varējis uz latviešu tautu noskatīties no malas, tad viņam neapšaubāmi ir gadījies saredzēt arī to, ko mums pašiem pamanīt ir bijis grūtāk, jo mēs, kas cieši esam savā tautā ieauguši, esam arī tās rakstura varā.

Eiropiskās kultūras celmlauzis Dante

Ceļojot pa Itāliju sevišķi uzkrīt, ka gandrīz katrā pilsētā, arī vismazākā, atrodas piemineklis, kas cildina „Danti Aligjeri, lielāko itāļu dzejnieku“. Bez tam daudzās pazīstamākajās Itālijas pilsētās pastāv tā sauktās Dantes Aligjeri savienības, kuŗas nes dzejnieka vārdu, kaut gan to statūti un mērķi ir vispār kultūrālas dabas; tās vēlas tautas gara dzīvi ierosināt un padziļināt ar priekšlasījumiem, mūziku, izstādēm u. t. t. Šādas savienības nav tikai pašā Itālijā, bet arī ārzemēs — it sevišķi Lielvācijā, kur dzīvo un strādā ļoti daudz itāļu.

Lielākās valstīs, pirmā kārtā Vācijā un Francijā, arī Anglijā, pastāv dažas Dantes apvienības, kuŗas nodarbojas ar Dantes darbu pētišanu un kopšanu, un kuŗām ir tūkstošiem biedru. Dante tiešām ir pasaules nozīmīga persona — līdzīga Šekspiram, Čētem, Mikelandželo, Bēthovenam un citiem. Dievišķā komēdija — Dantes mūža darbs, ir pārtulkota visās valodās un izplatīta tikdaudz iespiedumos, ka skaitliski to pārspēj vienīgi bībele.

Kaut arī pazīstami, slaveni un daudz komentēti ir Dantes sacerējumi, maz mēs zinām par viņa dzīvi un personu — tik maz, ka mēs pat nevaram noteikti apgalvot, ka portreti, kuŗi tiek uzskatīti par viņa attēliem, patiesībā arī tie ir. No otras puses Dantes sacerējumi un zinātniskie apcerējumi satur tik daudz nešaubīgi viņa paša dzīvei piederošā, ka mēs no tā droši varam sevī izveidot uzskatu par viņa būtību un likteni.

Dante Aligjeri dzimis 1265. gadā Florencē — dzimšanas diena nav zināma — un miris 1321. gadā Ravennā. Viņš bija ievērojamās, galvaspilsētā varenās Toskaņas ģimenes loceklis. Rosīgi piedalījās savas dzimtenes likteņu veidošanā un Florencēi uzvaru vaiņagotajā Kampaldinas kaujā izcēlās ar savu varonību. Tāpat viņš Florences pilsētas valdes dienestā strādāja kā tā sauktais priors. Nelūkojoties uz visu, varbūt arī tādēļ, ka viņš dedzīgi aizstāvēja politiski brīvus — lielitaliskus centienus, viņš kļuva pāvesta partijas pretinieks un tika no tās sīvi apkarots. Beidzot šai partijai izdevās panākt tā sauktā „melnā Gvelfa“ izsūtīšanu trimdā.

Tā Dante, tikko aizvadījis jaunākā gadus, bija spiests atstāt mīloto tēvu pilsētu un doties trimdā, lai nekristu savu vareno pretinieku rokās. Šī trimda ilga vairākus gadus desmitus līdz pat viņa nāvei. Tā ir tīta noslēpumainā neziņas tumsā. Tikai no daudzajiem viņa sacerējumos un it sevišķi Dievišķā komēdijā esošajiem vietu aprakstiem mēs aptuveni varam spriest, kur trimdinieks un bēglis šajā laikā uzturējies, kaut gan nekas tuvāks par viņa likteni mums nav zināms. Pēc viņa paša trūcīgajām atzīmēm jāspriež, ka viņš piedzīvojis daudz grūtību un ka viņu nekad nav atstājušas ilgas pēc dzimtenes un ģimenes.

Dante pats nekad nesūdzas par to, ka bijis spiests klaiņāt visā Itālijā. Noteiktas ziņas mums ir tikai par dažām Ziemeļ- un Vidusitalijas pilsētām, kuŗas viņš ilgāku laiku uzturējies, tā piemēram, Pizā, Sienā, Lukā, Livornā, Boloņā un Ravennā. Tāpat ir zināms, ka viņš trimdas laikā guvis aizsardzību un pajumti pie daudziem vareniem firstiem, kā piemēram, pie Montefeltro hercoga u. c.

Par viņa privāto dzīvi, arī pirms izsūtīšanas no Florences, ziņas ir ļoti trūcīgas. Pazīstama ir viņa ideālā jaunākā mīla pret Foleo Portinari meitu, kuŗu viņš nosauca par Beatrisi un vienmēr no jauna apdzejoja savos sacerējumos, sevišķi Dievišķajā komēdijā. Šī skaistā un dižciltīgā jaunava vēlāk kļuva pazīstama Florences banķiera sieva, kamēr Dante pats apprecējās ar Gemmu Donati — tēvu pilsētas patricieša meitu. Šajā laulībā bija 4 bērni. Dante Aligjeri mira trimdā Ravennā neredzot savu dzimteni. Tur viņam uzcelts piemineklis.

Dantes mūža darbs ir Dievišķā komēdija, pie kuŗas viņš strādājis laikam vairāk kā desmit gadus. Tai plaši attēlots kristīgais pasaules uzskats. Ar savu domu dziļumu un tēlojuma cēlumu izjūtu un valodas un gleznu bagātību šis darbs vēl līdz mūsu laikiem šai ziņā ir vienīgais. Ir daudz Dievišķās komēdijas komentāru, kas cenšas izskaidrot pa daļai grūti saprotamo darbu ar tā dažādajām allegorijām un mīklainajiem attēlojumiem. Dante cilvēcei dāvājis vēl vairākus liriskus un filozofiskus apcerējumus, no kuŗiem sevišķi pazīstami ir: Vita Nova (Jaunā dzīve), Il convivio (Ēdienu reize), kā arī politiskie raksti: De monarchia (Par monarķiju), De vulgaria eloquentia (Par tautas valodu). Pēdējā darbā viņš ieteica latīņu valodas vietā vispārībā lietot itāļu valodu. Darbā „De monarchia“ viņš attīstīja savu politisko ideju pamatdomas, kuŗas bija vērstas pret pāvesta varu un pauda visu itāļu cilšu apvienošanas.

Visvecāko Dantes biogrāfiju sarakstījis tā paziņa Giovanni Villani savā Florences kronikā. Šo biogrāfiju un Bocaccio „Vita di Dante“ jaunākos apcerējumos apvienoja 1905. gadā Soleti un 1917. gadā grāfs Passerini. Jaunākās vācu biogrāfijas — līdzās vairākām itāļu — sarakstījuši 1920. gadā Feders, 1921. gadā Hēfels, 1935. gadā Šneiders un 1936. gadā Papini. Kāda Dantes biogrāfija franču valodā iznāca 1936. g. un tās autors ir Maudornet.

Nemirstīgs Dante kļuvis ar savu Dievišķo komēdiju, kas sniedz varenas vizijas par grēcīgas dvēseles alegorisku ceļojumu pa trijām viņpasaules valstīm — purgatoriju, inferno un paradīzi. Dante rakstīja toskaņas izloksnē, kas kļuva par Itālijas rakstu valodu.

Mirdza Čuibe

Bula laiks

*Tālumā ducina pērkons,
Midzinot sienāzis čirkst.
Pipenes, gunspuķes, pērkons
Madaru madarēm dzirkst.*

*Noplok vājš skareņu trizuļos,
Spilvu un kamolu mākoņos
Aizmirstas vietas un vasaras peld.*

*Kurp lai tu steidzīgs vairs ietu? —
Labi šepat, kā nekur.
Apstājies laiks, katru lietu
Gurdenums burvībā tur. —*

*Vītušas jāņzāles, atmiņas,
Apkārt kā vainags tev sakļaujas,
Baisāk vēl smeldzē un saldumā kveld.*

Cilvēces labdaris

Pirms 125 gadiem piedzima lielais ārsts Ignāts Zemmelveiss (Simmelweis). Viņa darbs nesa svētību mātēm, jo viņš bija tas, kas noskaidroja nedēļnieču drudža būtību. Līdz pat pagājušā gadu simta vidum ārsti pret šo nedēļnieču ļoti apdraudētāju sērgu bija bezspēcīgi un bez padoma. Par slimības iemesliem uzstādīja visneiedomājamākās hipotēzes. Beidzot jaunais, Budapeštā dzimušais, Ungārijas vāciešu ārsts Ignāts Zemmelveiss nāca uz pareizām pēdām. Būdam kādas Vīnes dzemdēšanas klīnikas asistents, viņš novēroja, ka slimnīcas zālēs higiēniskie apstākļi ir neiespējami ļauni. Viņš secināja, ka nedēļnieču drudzim jābūt infekcijas slimībai, kuŗa izplatās neievērojot higiēnu. Pētījumi apstiprināja viņa domu pareizību. Viņš varēja pierādīt, ka nedēļnieču drudzis rodas streptokokiem iekļūstot nedēļnieču iekšējos orgānos. Indi izplatīja ārsti, vecmātes un kopējas, kuŗas nerūpējās par roku, pārsienamā materiāla un nedēļnieču veļas tīrību. No sākuma lielākā daļa Zemmelveisa kolēģu apšaubīja viņa atklājumus. Viņu, kā tas bieži gadās atklājot medicīnā un higiēnā kautko jaunu, uzskatīja par savādieku un nepatīkamu novatoru. Pamazām viņš panāca to, pēc kā viņš dedzīgi centās un dzemdēšanas klīnikās sāka rūpēties par elementārākajām higiēnas prasībām. Šodien tur vispedantiskākā tīrība ir pašsaprotama lieta. Par to sievietēm jāpateicas jaunajam ārstam Ignātam Zemmelveisam, kuŗš bija ārsts aiz sajūsmas, ārsts aiz kaisles, kas dzīves mērķi atrada savā arodā. Viņš negribēja neko citu kā būt slimnieku draugs un palīgs, sevišķi mātēm un bērniem. Šim labdarim nebija lemta ilga dzīve un darbošanās. Jau 1865. gadā viņš mira Altdeblingā Vīnes tuvumā.

Kultūras dzīve īsumā

Šinīs dienās Leipcigas etnoloģijas muzejs atklājis bagātīgu izstādi „Arabu pasaule“.

26. jūnijā septīto reizi atklāta lielā vācu mākslas izstāde Vācu mākslas namā Minchenē. Izstādīti 655 mākslinieku 1173 darbi.

Vācu nacionālais teātris Veimārā šī gada Veimāras nedēļās no 27. jūnija līdz 15. jūlijam paredzējis virkni teātra un operas izrāžu, kuŗā ietilpst pēdējo sezonu jauninscenējumi: lugas

Emīlija Galotti, Zagļi, Viltus un mīla, Empedokla nāve, Homburgas princis, Fausta I daļa; operas Tanheizers, Rožu kavalieris, Karmena u. c.

Breslavā ar lieliem panākumiem notikusi italiešu skaņraža Džiani Frančesko Malipjero (Gian Francesco Malipiero) jaunās operas „Dzīve — sapnis“ pirmizrāde.

Vadonis piešķīris aktrisei prof. Hedvigai Bleibtreijai (Hedwig Bleibtreu) sakarā ar viņas piecdesmit gadu darbību Vīnes Burgteātrī Ģētes (Goethe) mākslas un zinātnes medaļu. Bez daudzajiem citiem pagodinājumiem un atzinumiem lielā traģiķe saņēma arī Vīnes pilsētas goda gredzenu.

Nupat iznācis Juliusa Petersena un Hermaņa Šneidera izdevumā „Vācu literatūras vēstures“ pirmais sējums — „Varoņu dzeja — garīgā dzeja — bruņinieku dzeja“. Deviņos sējumos paredzētais izdevums sniegs ievērojamāko ģermānistu darbus. Katrs sējums aptvers noteiktu literatūrvēstures periodu.

Strasburgā notikusi Terra filmas „Mūžīgā skaņa“ un Berlīnē Tobis filmas „Romance mollā“ pirmizrāde.

Kopš dažām dienām Venēcijas pilsētas muzejā izstādītā krāšņā altāra glezna „Maizes svētīšana“, saistījusi lietpratēju sevišķu vērību. Attēlotās personas, kā arī izpildījuma smalkums un izteiksme atgādina Paolo Veroneses mākslas darbus.

Leipcigas grāmatrūpniecības jaunceltnē pārvietotais vācu grāmatu muzejs apmeklētājiem pieejams kopš trim gadiem. Jaunbūvē novietoti 60.000 sējumi zinātniskās literatūras un pāri par 250.000 atsevišķas lapas un krājumi, kas dod pārskatu par grāmatas attīstību. Muzeja krājumi nepārtraukti aug.

Ienaidnieka lidotāju bumbas bez cilvēku upuriem iznīcina arī vācu radošā gara radītos pieminekļus. Sagrautās baznīcas, muzeji, iznīcinātie mākslas darbu krājumi un bibliotēkas ir mēmi liecinieki terrora cīņas paņēmiem. Bet viss tas nespēj dragāt vācu tautas radītāju kultūras garu, kā to savā 65. dzimšanas dienas priekšvakarā sirmais zinātnieks prof. Vilhelms Pinders deklarēja savā radio runā „Kultūras pieminekļu pastāvēšana tautas apziņā“.

Berlīnē sarīkota japāņu gleznotāja Ohkane darbu izstāde. Ohkane izglītojies Eiropā, un viņa mākslā izpaužas Romas un Parīzes ietekmes. Izstādē redzami viņa pēdējo gadu 22 darbi.

DKD.

Kopenhagenai 500 gadu

Šogad Dānijas galvaspilsēta Kopenhaga svin 500 gadu jubileju, jo 1443. gadā tai kā apdzīvotai mitnei pie Lielā Belta piešķirtas pilsētas tiesības. Paredzēts sarīkot arī jubilejas izstādi, kuŗā uskatāmā veidā būs redzama pilsētas attīstība.

Kaut kāds noteikts Kopenhagenas dibināšanas gads nav zināms. Vecākais dokuments, kāds uzglabājies no pilsētas senatnes, datēts ar 1167. gadu, kad bīskaps Absalons Havn'as sādžā licis pamatus kādai pilij, kuŗas aizsardzībā attīstījusies tirdzniecība un kuģniecība. Šeit pieturējuši ārzemju tirgotāji, lai uzpirktu zivis un zemkopības ražojumus. Hanzas laikos Havnā ir jau ievērojams centrs. Tad nāca laiki, kad dēļ pilsētas sacentās karaļi ar Hanzu. 15. g. simtenī tā galīgi kļuva par karaļa rezidenci. Straujāka Kopenhagenas (København) attīstība sākās 18. un 19. g. s., kaut gan pilsēta 1807. gadā stipri cieta no angļu kuŗa flotes apšaudīšanas. Tagadējo veidu pilsēta guva 1877. gadā, kad nojauca vecos vaļņus un pilsētas daļas apvienoja vienā lielpilsētā.